

foto: archiv F

DOMINIK GROHMANN

Věřím, tedy chráním klima?

V České republice máme registrováno třicet církví či náboženských společností. Vedle nejrozšířenější církve římskokatolické můžeme najít různé evangelické sbory, baptisty či husity. Mimo křesťanství pak třeba Federaci židovských obcí, buddhismus Diamantové cesty či Hnutí Hare Krišna. O vlašném vztahu české římskokatolické církve k problémům životního prostředí referují v prvním článku tohoto čísla Renata Svobodová a Vojtěch Pelikán, mne pro změnu zajímalo, jak si „vedou“ ostatní minoritněji zastoupená náboženská sdružení.

Pokusil jsem se zkontaktovat více než deset z nich. Bohužel odpovědi se mi dostalo pouze od Českobratrské církve evangelické, což (jak jsem vzápětí zjistil) není až tak náhoda. Pokud bychom se podívali na pestrou mozaiku činností, které různé církve aktivně konají či prosazují ve prospěch ochrany přírody, bude tato církev vidět nejčastěji. Synodní rada, což je její nejvyšší správní orgán, má Poradní odbor pro otázky životního prostředí, který rozhodně nepůsobí pasivně. Kromě vlastních webových stránek www.pozp.evangelnet.cz vydává publikace, například praktickou příručku *Péče o životní prostředí v církvích*.

Českobratrská církev evangelická se podepsala i pod akce *Auto-půst* a *Do kostela na kole*. V době velikonočního půstu (tedy čtyřiceti dní) jednak navrhuje lidem omezit používání automobilu a ideálně promítnout tuto změnu životního stylu i do dalšího života. Iniciativa *Do kostela na kole* se podobá soutěži *Do práce na kole* vyhlašované Nadací Partnerství, nicméně se jedná pouze o víkendový zářijový happening cyklistické dopravy, „která je, stejně jako pěší chůze, šetrná k životnímu prostředí a ve srovnání s automobilovou dopravou nepoměrně levnější, zdravější a na kratší vzdálenosti dokonce statisticky rychlejší,“ píše Marek Drápal na stránkách dokostelanakole.cz.

Eko-křesťanské síťování

Právě Marek Drápal jakožto předseda zmíněného Poradního orgánu pro otázky životního prostředí za oběma aktivitami stojí. Vedle toho rovněž předsedá České křesťanské environmentální síti (www.ckes.cz). Z jejího webu zjistíme, že církevních aktivit reagujících na environmentální problémy není vůbec málo. V kalendáři vidíme na každý měsíc průměrně tři akce, navíc toto občanské sdružení uděluje sborům, farnostem a církevním zařízením certifikaci *Šetrné k životnímu prostředí* (žel prozatím udělené pouze jedné evangelické farnosti, další tři pracují na získání).

Seznam členů České křesťanské environmentální sítě není sice dlouhý, ale poskytuje cenné informace o těch, na které se lze v případě zájmu obrátit. Mezi jejími členy sice najedeme pouze tři církve (Pravoslavná církev v českých zemích, Obec křesťanů v ČR, Českobratrská církev evangelická) a dvě farnosti (Římskokatolická farnost Český Brod a Náboženská obec církve Československé husitské v Praze 6-Břevnově), nicméně i osm environmentálně-křesťanských sdružení. Mezi nejznámější patří například česká pobočka mezinárodní ochranné organizace A Rocha (viz 7.G 5/2012) nebo Ekumenická akademie Praha, která u nás jako jedna z prvních

začala distribuovat fair trade výrobky a rozvíjí mnoho projektů zaměřených na spravedlivý obchod, lidská práva či změnu klimatu.

Za jeden provaz

Pokud zabrouzdáme do mimokřesťanských věrouk, tolik úspěšně už při hledání zelených stop nebudeme. Alespoň ne v naší zemi. Malou míru environmentální diskuse mezi buddhisty, židy či muslimy můžeme přičíst nízkému počtu věřících. Pokud bychom však zkusili hledat na úrovni nadnárodní, pak lze téměř u všech církví a náboženství narazit na prohlášení k aktuálním klimatickým změnám s apelem na světové představitele, aby se zavázali na klimatické konferenci v Paříži k nepřekročení hranice 1,5 stupně Celsia. Jak píše pro Deník Referendum Radek Kubala v článku *Co chystají občanskí aktivisté na klimasummitu v Paříži*, „po nenávisti k filmu *Život Briana* od skupiny Monthly Python se tak jedná o druhou událost, která dokázala sjednotit svět věřících.“

Například buddhisté na konci letošního října adresovali světovým politickým lídrům otevřený dopis, že právě nyní nastal čas pro činy. Podle nich například potřebujeme zcela vyřadit fosilní paliva a přejít stoprocentně na obnovitelné zdroje energie nebo zajistit finance pro rozvojové země, aby se mohly na klimatickou změnu připravit a založit nízkouhlíkovou ekonomiku. Pod toto stanovisko se podepsali hlavní představitelé buddhistických směrů v různých zemích světa.

Muslimové pak letos uspořádali Mezinárodní islámské sympozium klimatické změny, z něhož vznikla *Islámská deklarace o globální klimatické změně*. Ta pomocí citací z Koránu dokládá, že ničení životního prostředí není ospravedlnitelné ani morální. A také apeluje na „lidi všech národů a jejich lídry“, aby zastavili vypouštění skleníkových plynů, zcela přešli na obnovitelné zdroje energie a zastavili tak vypouštění emisí co nejdříve, investovali do decentralizovaných energetik či přehodnotili paradigma ekonomického růstu.

Podobně i židovští rabínové sepsali dopis (podepsán 333 rabíny z celého světa), v němž sdílejí společnou představu s papežem Františkem a jeho encyklikou *Laudato si'*. Podle rabínů jednoduše stojíme před zlomovým okamžikem: „úspěch nebo neúspěch klimatické konference může způsobit obrovské rozdíly v budoucím vývoji lidstva a veškerého života na naší planetě,“ píše rabín Arthur Waskow.

A Českobratrská církev evangelická si vážnost globální situace uvědomuje také. Někteří její členové se připojili k pouti na pařížskou klimatickou konferenci s cílem „upozornit na globální dimenzi změn klimatu a vyvolat diskuzi k otázkám spravedlnosti rozdělení a vyrovnání ekologické zátěže mezi Severem a Jihem. Během pouti půjde o propojení církevních i necírkevních organizací a spolupráci na *Katalogu požadavků*, který pak bude na konferenci veřejně předložen,“ sděluje tisková mluvčí evangelíků Jana Vondrová.

Snad budou tedy světoví lídři naslouchat nejen hlasu neziskových organizací, akademiků, ohrožených zemědělců či zaplavovaných států, ale i představitelům světových náboženství. A kdyby to nevyšlo teď, na příštím summitu už to určitě klapne. Vždyť víra hory přenáší...

Hledání ztraceného ráje / Jan Miessler

Katolické kostely a barokní Boží muka do české krajiny kongeniálně zapadají, přestože se to tu už od dob Mistra Jana Žižky hemží heretiky a ateisty. Samotná česká hymna to potvrzuje slovy o zemském ráji na pohled. Možná, že se tím myslí pouze první pohled – nevím. Při pohledu na Temelín, severočeské uhelné doly nebo na novou brněnskou sochu markraběte Jošta je totiž jasné, že co je české – případně moravské –, nemusí být kongeniální. Úplné peklo to sice také není, ale kdyby sem vyhnali Adama a Evu, nejspíš by skončili společně s ostatními migranty v detenčním zařízení ministerstva vnitra v Bělé pod Bezdězem, což vyjde skoro nastejno.

Už nějakou dobu proto hledám onen „zemský ráj“ na Zemi daleko od přechválené země České, domova mého, a snažím se přitom vnímat, jestli cizozemské svatostánky zapadají do krajiny stejně kongeniálně jako ty naše. Výsledky jsou zatím rozpačité. Chrám nebes v čínském Pekingu obklopuje stresující a smogem zamořená metropole, ale chyba toho chrámu to není, protože on tam byl první. Na Tchajwanu si lidé zařizují svatostánky v garážích svých paneláků a v pronajatých komerčních prostorách, takže pak s duchy předků obcují za výkladní skříní nebo s řadou zaparkovaných skútrů za zády. Malajská národní mešita Masjid Negara je z centra Kuala Lumpuru dostupná pěšky jen obtížně, při stavbě městských tahů se jaksi zapomnělo na přechody a chodníky, no a v středoamerické Guatemale stejně jako u nás katolické kostely svému okolí dominují, i když přibývající protestanti se raději scházejí na obřích stadionech provozovaných kazateli-milionáři, anebo také – podobně jako na Tchajwanu – u sousedů v garáži.

Kostely, mešity i garáže jsou v zahraničí využívanější než jejich české protějšky, přesto i tam z krajiny rajský opar spíše vyprchává, než aby se tam kumuloval. Stejně jako u nás válčuje tamější příroda bezbožná modernita. V islámské Malajsií jsem vedle malebných mešit viděl také pralesní rezervaci předělanou na plantáž olejových palm, v katolické Guatemale nedávno otevřeli mezinárodní těžaři přes odpor místních další jedovatý zlatý důl (viz 7.G 6/2013 a 5/2014) a na buddhisticko-taoistickém Tchajwanu se mi kvůli sajrajtem promořenému vzduchu pokrýval obličej ošklivými černými ňubkami. Nejspíš to mám z toho, že se nemodlím.

Ale příroda se patrně také nemodlí. V Guatemale sice místní kongeniální kostely zvonily na poplach pokaždé, když se těžaři společně s policií pokusili nenásilnou blokádu dolu prorazit, jenomže to nakonec stejně nebylo nic platné. Environmentální papež František kvůli životnímu prostředí nevyhlašuje křížové výpravy, ale jen vydává úspěšně ignorované encykliky, ajatoláhové nevyhlašují fatwu odmítající Monsanto a fundamentalisté nevedou džihád proti fosilním palivům; o pasivních východoasijských naukách nemluvě.

Zatím tedy stále hledám krajinu, do níž bych na první pohled kongeniálně zapadl. Kostely, mešity a garáže ale mají v tuto chvíli značný náskok.

Foto: Pavla Začalová

Evidentní porušování jednoho z výslovných zákazů proroka Muhammada: ve svatém městě Kairawánu čeká živá ovce na porážku přímo v krámkův řezníka a kape na ni krev jejich mrtvých druhů.

PAVLA ZAČALOVÁ

Znovu ocenit Boží dary

Narušuje produkce GMO rovnováhu, kterou vtělil do přírody Alláh? Mohou muslimové považovat maso ze zvířat, která žila a zemřela v trýznivých průmyslových velkochovech, za povolené ke konzumaci (*halál*)? A jak připravit v bio-kvalitě nejlepší *iftár*, slavnostní večeři postního měsíce ramadánu? Podobné otázky si dnes kladou někteří muslimové a debatují o nich na sociálních sítích i v mešitách. V téže době však jiní muslimové neváhají budovat lyžařské resorty na poušti či přispívat vysokou spotřebou k neblahému prvenství svých zemí na žebříčcích emisí skleníkových plynů. Mezi muslimy zkrátka najdeme nejčernější ropáky i zelené šampiony – tak jako kdekoli jinde.

Západní představa, že všichni muslimové na světě sdílejí jakousi jednotnou sumu hodnot a že jejich každodennímu jednání vždy předchází důkladná teologická analýza, patří mezi nejhrouževnatěji přežívající mýty. Žitý islám má nespočet podob, které jsou určovány mísením s kulturou dané země, jejím ekonomickým a sociálním rozvojem, přírodními podmínkami a dalšími vlivy. Nelze tedy říci mnoho o tom, jak „typický muslim“ nahlíží na přírodu, jak se k ní vztahuje a jaké environmentální dopady má jeho chování. To, že činitelem je muslim, nedokazuje, že jeho motivace je nutně islámská.

Příroda je „bratr ve víře“

Palčivost ekologické krize i dnešní oživení zájmu o islám však vede rostoucí počet učenců, politiků i zeleně orientovaných muslimů k tomu, aby promýšleli ekologické problémy z perspektivy islámské

věrouky. Jak podotýká kanadský orientalista Richard Foltz, nejde o to, zda je environmentálně příznivá interpretace islámu opravdu vlastní, zda je islám „v principu zelený“, ale o důkaz toho, že z mnoha interpretací, které máme k dispozici, je právě tato (eko-přátelská) možná, žádoucí a v praxi uplatnitelná.

V srpnu letošního roku vydala skupina islámských učenců, univerzitních profesorů a představitelů neziskových organizací na sympoziu v Istanbulu *Islámskou deklaraci o klimatické změně*. Prohlášení shrnuje základní principy islámské environmentální etiky jako uceleného systému. Patří mezi ně teze o hodnotě přírody a místě člověka v ní, tedy dvojí nerovný vztah. Bůh je absolutně nadřazen svému stvoření, s nímž nemůže být nikterak srovnáván. Člověk je vedle toho ostatní přírodě nadřazen jen relativně. Svoji přirozeností je do ní přímo včleněn a jako příroda se ve své biologické danosti plně podřizuje přírodním zákonům ustaveným Bohem. Bůh přitom

propůjčil člověku — na rozdíl od zbytku přírody nadanému svobodnou vůlí, a tím i zodpovědností — roli správce (*chalífy*), aby člověka „zkoušel tím, čím jej obdařil“ (korán, dále jen K, 6:165): „Nabídlí jsme břemeno víry nebesům, zemi i horám, ale ony odmítly je nésti a zalekly se ho; a vzal je na sebe člověk, ačkoli je nespravedlivý a nevědomý (K 33:72). A prorok Muhammad poeticky dodává: „Svět je zelený a krásný a Bůh vás určil jeho správci. Uvidí, jak se zhostíte svého úkolu.“

Příroda má člověku poskytovat obživu a smyslová potěšení, bylo by však hrubým zjednodušením chápat takovýto dar jako pokyn k drancování zdrojů. Země byla totiž dána všem žijícím bytostem v prostoru a čase. Jak vyzývá prorok Muhammad, „žij pro tento svět, jako bys měl žít navždycky, a žij pro příští svět, jako bys měl zítra zemřít“. Kromě materiálního užítu má příroda také další klíčové role: svým dokonalým podřízením se Boží vůli (přírodním zákonům) je příkladným muslimem, který inspiruje k následování: „A Bohu se klaní vše, co na nebesích je i na zemi, zvíře každé i anděl pýchy prostí. Pána svého se obávají, jenž nad nimi dlí, a to, co poručeno je jim, to vykonávají“ (K 16:51/49—52/50). Podobně příkladně také chválí Boha: „Což jsi neviděl, že Boha slaví všichni, kdož na nebesích jsou i na zemi, a rovněž ptáci, v řadách letící? A vše zná molitbu, i volání slávy Jeho“ (K 24:41). Příroda se tak stává jakýmsi „bratrem ve víře“, hodným zvláštní ochrany.

Biodiverzita jako listy kosmického koránu

Ještě důležitější je však její význam jako odraz Božích atributů, přírodní korán. Islámští mystikové (*súffiové*) rádi citují slavný Muhammadův výrok, skrze který promlouvá Bůh: „Byl jsem skrytým pokladem a toužil jsem být poznán. Tedy jsem stvořil Stvoření, abych mohl být poznán.“ A íránský environmentalista S. H. Nasr dodává: „Řád přírody není než Božská realita projevující se na úrovni jevové existence.“ Protože Bůh je sám o sobě pro člověka běžně nepoznatelný, sesílá na zem znamení, skrze která lze zejména pomocí rozumu uchopovat některé jeho atributy. Příroda jako „zpráva“ je neustále připravena být „čtena“ a interpretována: „Na nebesích i na zemi jsou věru pro věřící znamení, a také ve stvoření vašem i ve zvířatech, jež po zemi rozmnožil, jsou znamení pro lid pevně přesvědčený, i ve střídání noci a dne, i v tom, co Bůh z nebes sesílá jako obživu a oživuje tím zemi poté, co mrtva byla, a rovněž ve větru vysílání jsou znamení pro lid rozumný. Toto jsou znamení Boží, podle pravdy ti sdělujeme“ (K 45:2/3—7/8).

„Korán a příroda jsou dvě cesty, jak dojít k Bohu,“ potvrdil mi v září 2007 imám Velké mešity v tuniském Kairouanu, Ettayeb Gozzi, „kdo smysly pečlivě sleduje a rozumem studuje přírodu, musí dojít k závěru, že Bůh existuje.“ Pro ekology je zásadní, že Bůh se neprojevuje v přírodě pouze v jednotlivostech, ale také ve vztazích mezi jednotlivostmi a v přírodních zákonech a dějích. Příroda je tak popisována jako „správně vyvážená“ nebo „rovnovážná“ (*mí-zán*), stvořená v „míře stanovené“ (*qadr*), ve „správných“ či „určených rozměrech“. Veškerá biodiverzita není náhodná, ale naopak cílená, žádoucí a odrážející Boží moudrost.

Nevykračovat si po zemi troufale

Přesto mnoho věřících netečně přihlíží, jak jsou verše takového kosmického koránu přepisovány či vytrhávány, dokonce ještě předtím, než jsme byli schopni přečíst nebo pochopit sdělení na jeho

stránkách. Skutečně, jako by Bůh tužil, že jeho „zástupce na zemi“ a „náměstek“ ve svém úkolu bude selhávat, když diktoval verše: „Však pozor, člověk vzpurným se stává, neb za soběstačného se pokládá...“ (K 96:6—8). A varuje: „A nevykračuj si po zemi troufale, vždyt zemi nemůžeš rozpoltit a nedosáhneš výškou svou hor vrcholku“ (K 17:39/37). Jako by korán mluvil o urputných popíračích globálního oteplování, když zmiňuje hříšníka, „jenž naslouchá znamením Božím, když jsou mu sdělována, však potom v pyše své setrvává, jako by je ani neslyšel“ (K 45:6/7—7/8) a „i kdybychom vyslali vítr vysušující a lidé by spatřili rostlinstvo zežloutlé, přece by nepřestali být ani potom nevěřícími“ (K 30:50/51).

Tváří v tvář krizi, kterou způsobil, lpí člověk na zachování a gradování svého environmentálně nepříznivého způsobu života. A Bůh se ptá: „Komu náleží země a ti, kdo na ní jsou, víte-li? Lidé odvěti: Bohu. Proč se tedy nevzpamatujete?“ (K 23:86/84—87/85). Degradace půd a vod, oteplování a znečišťování atmosféry, vymírání druhů a ochuzování biologické rozmanitosti či hroucení ekosystémů, to vše má člověku v jeho interakci s přírodou nastavit zrcadlo a varovat jej. Přesto se mnozí stále brání pochopení: „Ti, kdož neuvěřili, se odvracejí od toho, před čím jsou varováni“ (K 46:2/3).

Ekologické výklady náboženských textů islámu a jejich uvádění do praxe v posledních letech nabývají na významu. Organizace jako britská ekologická IFEEES nebo rozvojová a humanitární Muslim Aid je využívají jako samozřejmý komponent rozvojových projektů v zemích jako Jemen, Nigérie, Zanzibar či venkovský Pákistán, a lobbují za intenzivnější boj s klimatickou změnou, neúměrně postihující chudé. Muslimské komunitní neziskové organizace pořádají výjezdy do přírody, kde čistí řeky a sbírají odpadky. Skupiny učenců, jak se stalo nedávno v indonéské Jakartě v případě těžebního průmyslu, vydávají nábožensko-právnícká dobrozdání (*fatwy*), prohlašující přírodu degradující aktivity jako zakázané (*harám*).

Nový impuls dnes islámské environmentální hnutí získává díky zmíněné *Deklaraci o klimatické změně*. Ta se obrací ke korporacím a vládám, které vyzývá k úplnému přechodu na obnovitelné zdroje do roku 2050, k předefinování koncepce růstu založené na fosilních palivech, k omezení spotřeby a k podpoře zelené ekonomiky. V subtilnější rovině však oslovuje i jednotlivé muslimy, když odkazuje na potřebu znovu ocenit Boží dary a zachovat je i pro příští generace.

Istanbulského symposia se však zúčastnil jen jeden saúdský duchovní a žádný ši'ita. Kromě toho, nejbohatší ekonomiky Perského zálivu jsou dnes reálně spíš obrovské mašinerie konzumu s vnějším islámským náterem. Pro chudé a konflikty zmítané země pak leží priority spíš v zajištění základního přežití. Nakolik bude zelená mobilizace islámských intelektuálů, duchovních a liberálů schopna ovlivnit politiku vlád a praxi firem, je tedy otázka.

Autorka pracuje v Centru pro demokracii a lidská práva společnosti Člověk v tísní. Tématu se věnovala v diplomové práci *Zelená je barva islámu: Islámská environmentální etika a její žitá praxe*, dostupné na www.is.muni.cz/th/43676/fss_m.

foto: Wen-Yan King

VERONIKA GREGUŠOVÁ

Uctívej vše živé, ale nebraň rozvoji

Jak k přírodě přistupuje hinduistická tradice? A projevuje se nějak v současné indické ekologické politice?

V křesťanství existuje jasná hranice mezi Bohem, přírodou a lidmi. Bůh stvořil Zem a daroval ji člověku, jehož úkolem je se o ni starat. Příroda nemá hodnotu sama o sobě a její uctívání zavání pohanstvím. V hinduismu, jehož přístup k přírodě vychází ze starověkých textů (véd, upanišad a védánt) a rituálních praktik, neexistuje dualismus Boha a stvoření. David Frawley, zakladatel Amerického institutu vědeckých studií, říká, že „Bůh netvoří přírodu z ničeho. Svět, Bůh a duše jsou vrozenými aspekty stejné věčné bytosti“. Z tohoto pohledu vyplývá, že vztah mezi lidmi a přírodou by měl být harmonický, o čemž svědčí i hinduistické praktiky uctívání.

Hinduistická svatá místa se totiž často nacházejí v přírodě. Všechny hory a řeky jsou uctívány jako svaté, neboť hory umožňují člověku vyšší formu meditace a řeky jej vnitřně i vnějšně očišťují. Nejznámějším příkladem je posvátná řeka Ganga, považovaná hinduisty za božstvo. Celoročně se v ní koupou miliony poutníků, již věří, že jim řeka očistí tělo a duši, za což ji odměňují květinami

a jinými symboly. Ve městě Varánásí se na Gangu vypouštějí mrtvolky či jejich prach s vírou, že se jejich duše osvobodí od neustálého putování po Zemi.

Úcta ke všemu živému

Zajímavý pohled na vztah mezi hinduismem a přírodou skýtá pohled na indická božstva. Někteří bohové jsou zpodobněni jako zvířata, například Hanumán jako opice či Ganéša jako slon, a existuje i bohyně země zvaná Bhumi Devi. Poněkud méně známá je takzvaná *vahana*, zvíře používané bohy a bohyněmi k převozu. Tato zvířata jsou zobrazována buď pod božstvem, či po jeho boku a mají důležité postavení. Patří mezi ně myš, kůň, páv, pes, labuť, tygr, lev, slon, papoušek, antilopa, buvol, kočka, sova a další.

Vedle zvířat hinduisté uctívají také některé rostliny, kameny, planety a hvězdy. Nejposvátnějším zvířetem je jak známo kráva, spojovaná se slavnými bohy Šivou, Krišnou, Indrou a se symbolem

bohyně obecně. Motiv svatosti krav nalézáme již v starověké sanskrtské pověsti Mahabharáta a v Manuho zákoníku. Kráva též představuje mateřství a matku Zemi. Ačkoliv byly původně krávy obětovány, postupně tento zvyk mizel a lidé za něj byli dokonce trestáni. V 19. století se situace ohledně zákazu porážek krav vyhroutil natolik, že v severovýchodní Indii vedla k násilným konfliktům mezi hinduisty a muslimy.

Hinduisté uctívají i některé stromy, například fikus Peepal (*Ficus religiosa*), známý též jako Buddhův strom. Lidé jej často ověšují svatými obrázky, květinovými řetězy, zapalují pod ním svíčky a všemožně jej zdobí. Úcty se dostává i fikusu Banyanu (*Ficus benghalensis*), který hinduisté ovazují provázky. Indická astrologie zase zvyčňuje různé kameny, čehož si můžeme hravě všimnout při pohledu na ozdobené ruce žen a mužů.

Hinduistická tradice tedy podporuje vlídný přístup k životnímu prostředí, neboť respektuje všechny živé bytosti. Zatímco v křesťanském pohledu zvířata nedosahovala úrovně člověka, v hinduismu tomu tak není. Koloběhu života a smrti a věčnému znovuzrození podléhá nejenom člověk, ale i zvířata, která se mohou stát člověkem a být spasena. Jelikož zvířata mají duši, věřící se k nim mají chovat vlídně a starat se o ně; proto je podporován princip nenásilí.

Mezi učením a realitou

Jak se tyto hinduistické ideály prosazují v současné indické realitě? Zobecňovat přístup hinduistů k přírodě je velice ošemetné. Nejenom kvůli jejich vysokému počtu (podle sčítání lidu z roku 2011 se k hinduismu hlásí 78 % obyvatel Indie, jen o 2,5 % méně než v roce 2001), ale rovněž kvůli tomu, že praktikování víry se liší stát od státu a rodina od rodiny. Dalo by se říct, že hinduisté zachovávají vztah k tradičním posvátným místům (řeka Ganga, stromy a zvířata), nicméně při bližším pohledu zjistíme, že mezi jejich principem nenásilí a praktickou ochranou životního prostředí existuje rozkol. V současné Indii totiž probíhá konflikt mezi hospodářským růstem a ochranou přírody, spojený s takzvanou environmentální Kuznetsovou křivkou. Podle jejího principu si státy mohou dovolit ochraňovat životní prostředí teprve při dosažení vyššího stupně ekonomického vývoje. O tomto jevu hovoří indická environmentální novinářka Bahar Dutt ve své knize *Green Wars* a v rozhovoru pro *7.G (5/2014)* připomíná, že „pod vlivem růstu indické ekonomiky se začaly budovat silnice přes tygří rezervace, začalo se těžit v nejvzácnějších lesních oblastech a politici a různé firmy začali porušovat zákony o životním prostředí do té doby nevídaným způsobem. Zatímco všechna pozornost médií se soustředila na pytláčení, nikdo se nezabýval úbytkem přírodních stanovišť — řek, mokřadů a lesů“.

Bohužel v praktické ochranářské politice v Indii hinduismus velký dosah nemá, neboť z jeho věrouky nevyplývá impuls k aktivní ochraně přírody či alespoň k boji proti jejímu ničení. Nepřekvapuje tudíž, že současná silně hinduisticky orientovaná a nacionalistická vláda vedená Nárendrou Módím razí anti-environmentální politiku. V jejích očích totiž ochrana životního prostředí představuje brzdu ekonomického rozvoje, díky němuž má země pozvednout svoji více než miliardovou populaci na adekvátní životní úroveň.

V této souvislosti zmiňme nedávné vládní zásahy proti neziskovým organizacím. Letos v dubnu Módího vláda zrušila registraci více než devíti tisícům charit, které na svůj chod získávaly peníze ze

zahraničí. Jednou z obětí je i indická pobočka Greenpeace, vládou obviněná z boje proti ekonomickému rozvoji. Byly jí zmrazeny účty a již rok bojuje s indickými soudy o přežití. Tyto restriktce odpovídají dlouhodobé strategii indických vlád, které se snaží očistovat zemi od cizího vlivu. Pro zajímavost: Indie oficiálně nepřijímá rozvojovou pomoc, ba naopak ji sama poskytuje sousedním a vzdáleným státům.

A zase ten ekonomický rozvoj

Na první pohled je ochrana přírody v Indii legislativně dobře zakotvená, protože v zemi funguje 700 chráněných oblastí, mezi nimi 103 národních parků, 528 přírodních rezervací a 65 památkových rezervací. Nicméně i v těchto místech najdeme mnoho problémů, o čemž vedle zmíněné knihy Bahar Dutt svědčí například reportáže o pytláčení v časopise *Sanctuary Asia*. O to horší je pak situace v nechráněných, ekologicky rovněž cenných místech, rychle proměňovaných na lomy, těžební doly, pláně nebo intenzivně obhospodařovaná pole. Vládní programy jako *Skill India* (Vyškolme Indii), *Invest in India* (Investujme do Indie), *Smart City Project* (Projekt chytrých měst) či *Digital India Program* (Digitální Indie) dokladují, že současná vláda chce z Indie vytvořit především konkurenceschopnou ekonomiku spíše než zemi chlubící se svým rozmanitým přírodním bohatstvím. Vzhledem k nízké životní úrovni velké části indické populace je tento postup logický, nicméně s ohledem na budoucnost více než smutný.

Hinduistická tradice má tedy na ochranu přírody pramalý vliv, snad kromě jejího chvályhodného důrazu na vegetariánství a ochranu řeky Gangy. Ovšem ani tradiční vegetariánství už není, co bývalo. Podle výzkumu z roku 2006 v Indii žije jen 31 % vegetariánů a obliba masa čím dál více stoupá, zejména u střední třídy. Stále je však mnohem nižší než v rozvinutých zemích: průměrný Ind sní 2,5 kg masa, tedy dvacetkrát méně než průměrný Američan.

Co se týče ochrany Gangy, na jejím vyčištění se shodnou nejenom ochránci přírody, ale i náboženští vůdcové a indický premiér Narendra Módí. K tomuto účelu dokonce vznikl vládní program pod záštitou Ministerstva vodních zdrojů, říčního rozvoje a oživení řeky Gangy. Takové štěstí ovšem ostatní řeky ani přírodní stanoviště nemají. Divoká příroda totiž krok za krokem ustupuje lidské populaci a proměňuje se v kulturní krajinu obdělávaných políček, volných plání a nádržemi zahrazených řek.

Po omezení činnosti zahraničních neziskových organizací bude tomuto trendu muset čelit místní ochranářská scéna, která je na šikovně environmentalist(k)y bohatá. Mezi významné ochránce a ochránkyně indické přírody patří Vandana Shiva (aktivistka bojující za tradiční způsob zemědělství), Sunderlal Bahuguna (vůdce hnutí Chipko za záchranu lesů v Himaláji a proti stavbě přehrady Tehri), Sunita Narain (propagátorka udržitelného rozvoje), Rajendra K. Pachauri (ex-předseda Mezinárodního panelu pro změny klimatu) a mnozí další. Popřejme jim hodně síly a štěstí, kterých budou k dosahování oné hinduistické harmonie mezi člověkem a přírodou potřebovat vrchovatě.

Autorka studuje Mezinárodní vztahy na Masarykově univerzitě a v rámci svého studia strávila devět měsíců v Indii. Vede svůj vlastní blog Pinlich.wordpress.com, kde píše o různých pozitivních iniciativách.

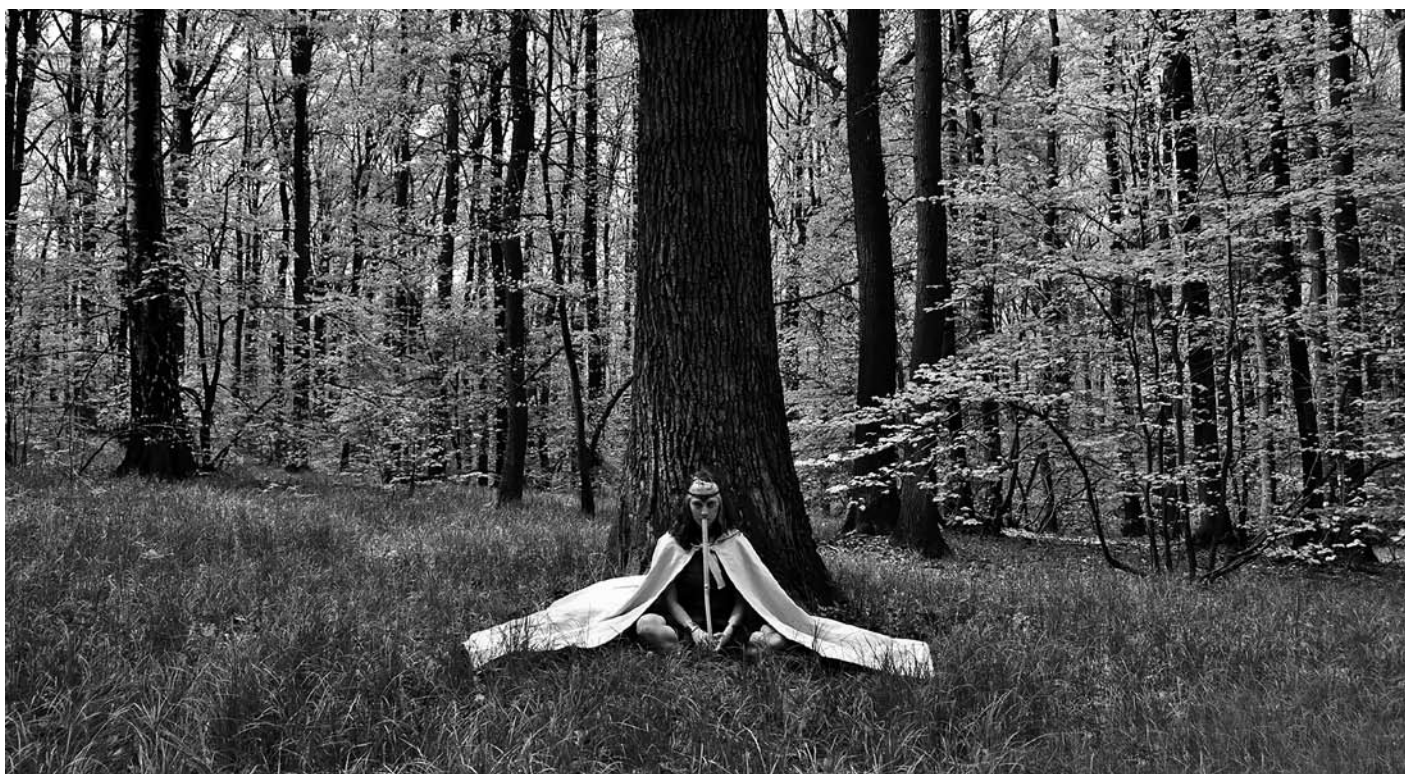

foto: Creative TALIESI

LENKA KAŠOVÁ

Zelení druidové

„Přírodních“ náboženství se kolem nás v posledních dekádách objevuje jako hub po dešti. Jejich společným jmenovatelem je láska k rozmanitosti přírody jdoucí ruku v ruce se snahou o rozvíjení různých způsobů spirituálního „napojení se“ na Matku Zemi, Gaiu nebo přírodní bytosti. Vedle rodnověří, kterému se v tomto čísle věnujeme jinde, se v poslední době prosazuje například druidství. Oč v něm jde?

Označení *druoid* pochází ze slovního spojení keltského jazyka (*dru-wid*), které můžeme volně přeložit jako „ti, již znají stromy (speciálně duby)“ nebo „ti, již znají pravdu“, jelikož Galové i Anglosasové používali stejné slovo pro označení stromu a pravdy (*dru; treow — tree; truth*). Starověké druidy a jejich kompetence přibližuje přehledně Caesar v *Zápisích o válce galské*, kde o nich hovoří jako o příslušnících duchovní kasty tehdejší galské společnosti.

Jak 21. století k druidství přišlo

Od starověku se druidové těšili obnovenému zájmu hned v několika vlnách. Například v 17. století v nich někteří Britové nacházeli inspiraci pro (re)konstruování propojenosti křesťanství s historickým dědictvím vlastní země a v souvislosti s národním obrozením zakládali novodobé druidské řády. V základech podoby dnešního druidství stojí ale až renesance druidů na přelomu 19. a 20. století. Tehdejší atmosféra okultury koncentrovaná kolem Teosofické společnosti s sebou přinesla boom zájmu o keltskou kulturu a „předkřesťanské magické techniky“, které byly „objevovány“ a volně

kombinovány třeba s tehdejší alchymií.

Do podoby současného druidství se také výrazně zapsalo rozšíření povědomí o moderní ekologické krizi, spojované s obdobím 60. let 20. století, které ještě více oživilo poptávku po „přírodních“ spiritualitách. S trochou nadsázky lze říct, že první novodobé druidské organizace vznikají na pozadí představy o mizejících amazonských pralesích, znečištěném moři, nedýchatelném vzduchu, a motivují tak ke znovuoobjevování spirituální podstaty stromů a přehodnocování dřívějších magických technik. Místo na ovládnání přírodních živlů je tak kladen důraz na respekt a partnerství.

Mezi dvě největší mezinárodní druidské organizace, založené v průběhu druhé poloviny 20. století, patří britský Řád bardů, ovatů a druidů (Order of Bards, Ovates and Druids — OBOD), jenž má v současnosti asi devět tisíc členů, a americké Společenství druidů (Ár nDraíocht Féin — ADF) se zhruba osmnácti sty členy. V České republice spolu s nimi funguje několik dalších uskupení — Druidská skupina v rámci České pohanské společnosti, Druidové Boiohaema a Klan zářícího býka (Beletarvolucti), které se navzájem liší zdůrazňováním různých akcentů druidství. Širší kruh aktivních zájemců

o druidství v České republice, které eviduje Česká pohanská společnost, čítá asi dvě stě lidí, užší kruh praktikujících tvoří zhruba šedesát z nich.

Naslouchání krajině

U současného druidství, jak jsem jej mohla poznat prostřednictvím Druidské skupiny, jde především o hlubší poznání sebe sama spojené s psychickým a magickým výcvikem. Ten jde ruku v ruce s rozvíjením naslouchání okolní krajině a přírodním zákonitostem. Jedna ze základních myšlenek druidství zní, že pomocí *vědomého naslouchání krajině* lze získat inspiraci pro individuální rozvoj, a naopak takto inspirovaný individuální rozvoj napomáhá zvyšovat senzitivitu ke krajině. Ono *vědomé naslouchání krajině* znamená plné vnímání všech přírodních říší, které jedince v danou chvíli obklopují — zvířecí, rostlinné nebo minerální. Naslouchání může mít různé podoby, většinou se uskutečňuje prostřednictvím meditace, duchovních cvičení nebo rituálů v přírodě.

Oblíbenou praxí vědomého naslouchání, kterou zvládne kdokoli sám doma nebo v přírodě, je třeba takzvaná *Stromová meditace*. Spočívá ve vertikálním ukotvení v prostoru — napojení se na Dolní svět a Horní svět. Při meditaci necháme ze svých nohou vyrůst kořeny spojené s Matkou Zemí a zkoumáme, jaká je země pod námi. Chladná nebo vyhřátá létem? Kamenitá či písčitá? S podzemní vodou či suchá? Dovolí nám Matka Země dotknout se samotného jádra, nebo jsme se jí příliš odcizili a má výhrady? Když jsou kořeny upevněny, nasáváme pomocí nich do těla zemskou, klidnou sílu, kterou necháváme proudit tělem. V druhé části meditace obracíme pozornost k větvím, jimž pomůžeme vyrůst z hlavy nebo z ramen. Pomocí nich pak zkoumáme hřejivé paprsky slunce a postupně čerpáme nebeskou sílu, kterou nakonec v těle necháme smísit se silou zemskou.

Environmentálně přízniví druidové?

Vztah mezi takovýmto *vědomým nasloucháním přírodě* a environmentálně uvědomělým chováním novodobých druidů rozhodně není přímoúměrný. Z toho, že jedinec dokáže prociť *Stromovou meditaci*, přímo nevyplývá, že dává přednost lokálním potravinám nebo omezuje svoje cestování letadlem. Domnívám se ale, že mezi těmito dvěma proměnnými jistý vztah existuje — konkrétně že zvyšování senzitivity k přírodě ovlivňuje chování směrem k přírodě šetrnějšímu. Nikdy jsem například nezaznamenala praktikující druidy, kteří by přistupovali k místu v přírodě s neúctou a nezanechali jej v lepším stavu (třeba co se týče odpadu), než jej našli. Environmentálně příznivé aktivity zdejších (nejenom) druidů zaštiťuje projekt České pohanské společnosti *Pohané Zemi*. V současnosti běží dva vlastní mikroprojekty — adopce Ovčí studánky a podpora sýčka obecného ve volné přírodě. Pohané také spolupracují s ekologickými organizacemi — pravidelně se například účastní kosení luk v Českém středohoří s Arnikou. Druidská organizace OBOD vede vlastní kampaň *Za Ekologickou zodpovědnost*, v níž doporučuje sedmáct zásad, jak snižovat osobní ekologickou stopu, ať už jde o spotřebu, energie, odpady, cestování nebo druidský evergreen — podporu sázení stromů. OBOD uvádí, že od roku 1988 byly v projektu *Posvátných hájů* vysázeny tisíce stromů ve stovkách hájů. Dalším nedávným druidským počinem je například hnutí *Druidové proti frakování* (Druids Against Fracking).

Podle druidství nám příroda ukazuje, že čerpání duchovní inspirace z přírody nemůže dlouhodobě existovat bez environmentálně uvědomělého chování, a naopak. Stejně jako ona má svoje pasivní období naplněné odpočinkem a získáváním síly, aby mohla ze sebe aktivně sílu vydat, tak i člověk by měl mít čas z přírody čerpat, aby jí mohl sílu navracet. Tento jednoduchý princip funguje výborně na fyzické úrovni třeba s jídlem — když se jedinec nenají, nemůžeme po něm chtít, aby vařil. Proč by tedy neměl fungovat na mentální a duchovní úrovni? Načerpá-li jedinec pomocí „napojení se“ na přírodu příznivé duchovní ideje a inspirace, může potom k přírodě příznivé ideje a respekt rozvíjet jako morální standard podmiňující jeho jednání ve světě.

Druidské Kolo roku

Asi nejrozšířenějším způsobem společné praxe čerpání duchovní inspirace přírodou je slavení svátků *Kola roku*. Kolo roku věrně zrcadlí princip pasivity a aktivity přírody: skládá se z osmi svátků rozprostřených do kalendářního roku, jejichž účelem je mimo jiné upozornit na stav přírody v daném období. Pravidelné prožívání aktuální podoby přírody v rituálu napomáhá dostat její rytmus do těla a převádět jej i do situací běžného života.

Když jsem před několika lety vyrazila s Druidskou skupinou na takový rituál poprvé, odnesla jsem si nezapomenutelný zážitek spojený se smrtí. Zrovna se totiž jednalo o svátek Samhain, slavený v podzimním období tlení, mlh a mrtvých. V lesích Jizerských hor jsme za pomoci ohně, studny a stromu, tří tradičních prvků stírajících hranice mezi světy, na sebe nechali tuto atmosféru plně dolehnout. Tento zážitek mi stále slouží jako dobrá připomínka, že na ticho, klid a přijímání je potřeba si udělat čas.

Obrácení k planetě

Podobně jako jiné náboženské tradice se druidství či jiné novopohanské proudy rozvíjejí do různých směrů. Stejně jako mají *Hnutí lidského potenciálu* svoje šarlatány a různou vnitřní dynamiku, i druidství a novopohanství s sebou nesou možnosti utíkání do vlastního světa, ujždění na pozlátku okultní nebo kmenové kultury nebo třeba přeceňování sexuální magie. Navzdory těmto jevům by ale bylo škoda přehlédnout to hlavní: důraz na vnitřní postoj, jehož základem je hluboký zájem o rozvíjení respektu k rozmanitosti přírody.

Druidství staví na tom, že jsme si v posledních dekádách materiálního blahobytu mohli dovolit obrátit se k vnitřní práci a rozvíjet bezpodmínečnou lásku nejenom sami k sobě, ale i k ostatním. Jeho filosofie je založená na snaze pokračovat v tomto směru s důrazem na nacházení inspirace v přírodě. V době probíhající ekologické krize se tak můžeme vědomě obrátit k planetě a postupně nacházet způsoby, jak odčihnout nerovnováhu, která od počátku vědecké a průmyslové revoluce obrovským tempem narůstá. Nejedná se ale o „cestu zpátky na stromy“, spíše o renesanci spirituálního pojmání přírody, pomocí něhož bychom mohli zachovat planetu i nadále příznivou pro život.

Autorka vystudovala religionistiku na FF MU, studuje na Katedře environmentálních studií FSS MU a je členkou české Druidské skupiny.

foto: Rodná víra

MARTIN PAVELKA, ANDREA GÁLOVÁ

Návrat k posvätnosti rodnej zeme

Nedávno ste si na stránkach Sedmé generace mohli prečítať článok o (*novo*)pohanskom *environmentalizme* (7.G 3/2015). Tentokrát sa zoznámime so špecifickým novopohanským prúdom zvaným *rodnoverie*, ktorý je podľa mnohých bádateľov, menej už podľa samotných jeho stúpcov, v podstate synonymom, respektíve podmnožinou trochu sprofanovaného pojmu *novopohanstvo*. Pozrime sa teda na environmentálne aspekty v duchovnej praxi a životnom spôsobe slovenských a českých rodnovercov.

Začnime tým, čo je to vlastne rodnoverie a kde sa vzalo. Je tak trochu paradoxom, že o anglosaskom pohanskom revivale v podobe hnutia wicca či neodruidizmu (o ňom sa viac dozviete v tomto čísle 7.G v článku Lenky Kašovej) toho našinec vie nepomerne viac ako o domorodej (slovanskej) predkresťanskej duchovnej kultúre a pokusoch o jej vzkriesenie a obrodenie. Korene slovanského novopohanstva, teda rodnoveria siahajú do obdobia romantizmu na prelome 18. a 19. storočia. Mnohí významní predstavitelia slovanských národov obdivovali slovanské náboženské dedičstvo a niekedy ho dokonca stavali do protikladu ku kresťanstvu ako cudzej viere. Treba však pripomenúť, že sympatie národných obrodencov voči pohanskej minulosti slovanských etníc mali skôr kultúrny a vlastenecký než náboženský základ. Plnokrvné rodnoverie, teda úprimná a priamočiara snaha nadviazať na takmer zabudnuté staroslovanské polyteistické náboženstvo, sa objavuje až v deväťdesiatych rokoch dvadsiateho storočia s uvoľnením politickej situácie

v bývalom Sovietskom zväze a ostatných krajinách východného bloku. Po celom slovanskom svete postupne vznikajú rodnoverecké spolky, vďaka ktorým sa rodnoverie stáva čoraz viditeľnejším a životaschopnejším. Hoci sa žiadne oficiálne sčítanie rodnovercov doteraz neuskutočnilo, podľa odhadov ich v Rusku, východnej a strednej Európe žijú desaťtisíce, z toho v Českej Republike a na Slovensku niekoľko stoviek. Tieto hrubé odhady môže okrem iných skresľovať aj fakt, že nie všetci „rodnoverci“ sa s týmto označením stotožňujú.

Rodný kraj – miesto aj tradície

Zásadný rozdiel medzi (slovanským) rodnoverím a anglosaskou vetvou novopohanstva predstavuje etnický základ rodnovereckého duchovného svetonáhľadu. Rodnoverci si ctia primárne rodnú kultúru i rodnú prírodu. Kým Wiccani či iní takzvaní eklektickí novopohania sa nedržia len jednej konkrétnej etnickej tradície

a vyznávajú takpovediac multikultúrne náboženstvo, rodnoverie dbá na lokálnosť, regionálnosť či v širšom kontexte nacionalitu. Rodnoverec zahrnuje náboženskou úctou prírodné (životné) prostredie, ktoré geograficky i kultúrne dôverne pozná a je s ním previazaný. Rodnoverci hľadajú inšpirácie v živote svojich predkov, ktorí žili v malých rurálnych spoločenstvách. Ranostredoveké obce, ale aj neskoršie novoveké obce si boli vedomé svojej závislosti na miestnych prírodných ekosystémoch. Aj dnešní rodnoverci majú hlboký vzťah k rodnému kraju, rodnej zemi, hoci mnohí z nich žijú v mestách a existenčne nie sú závislí na lokálnych zdrojoch energie či potravy.

Rodnoverci nie sú len milovníkmi miestnej prírody či divočiny, kde sa koná väčšina ich obradov, ale uvedomujú si aj širšie socioekonomické súvislosti. Väčšina z nich pokladá za prirodzené uprednostňovať lokálne výrobky pred zahraničnými. Ďalší prvok predstavuje podpora tradičných remesiel a zručností. Mnohí českí a slovenskí rodnoverci sa aj sami nejakému tradičnému remeslu venujú, či už na amatérskej, alebo profesionálnej úrovni — zmiňme napríklad kováčstvo alebo výrobu predmetov z vlny a kože či šperkov, najčastejšie s ľudovými a historickými motívmi (viď cech starých remesiel Kovlad, www.kovlad.sk). Úcta k predkom rezonuje nielen vo vkuse rodnovercov, ale aj v ich vzťahu k rodnej zemi. Uvedomujú si, že generácie pred nami sa o ňu starali, a s tým súvisí ich úcta k nej. Mnohí považujú za potrebné vlastniť svoj kus pôdy, ktorá, ako vravia, znamená spojenie národa so Zemou, a hospodáriť na nej tak, aby bola dobrým životným priestorom pre ich potomkov.

Posvätnosť prírody a nekonzumný život

Príklon k jednoduchému životu je zjavný aj v antipatii mnohých rodnovercov voči modernému konzumnému spôsobu života. „Hlavným problémom sú naše životy odtrhnuté od prírody, vtierané do uponáhľaného života materializmu. Prestali sme chápať posvätnosť toho, čo jeme, a nielen že si to absolútne nevážeme (...), ale je nám prakticky jedno, čo skonzumujeme,“ píše vo svojej úvahe Stanislav na webstránke slovenskej obce Svätoháj rodnej viery. Koncept *odcudzenie prírody*, ktorý sa často objavuje v dielach environmentálnych mysliteľov, tvorí aj súčasť rodnovereckej kritiky modernej spoločnosti. V tomto kontexte teda môžeme rodnoverie považovať za kontrakultúrne hnutie. Odpor voči urbanizovanému a industrializovanému svetu, ktorý dovŕšil kresťanstvom započatú desakralizáciu prírody, je vo svetonáhľade rodnovercov jasne badateľný. Mnohí obdivujú rurálne komunity, ktoré pre nich predstavujú vzor ľudskej spolupatričnosti a zdravého vzťahu človeka a prírody. Niektorí sa nimi inšpirujú aj prakticky. Sťahujú sa na vidiek alebo organizujú miestne kultúrne podujatia ako festival Svojráž v Senici alebo jesennú slávnosť bohyně Zeme Mokoše v obci Mokošín, ktorú organizuje spoločenstvo Rodná Víra (<http://rodnavira.cz/>).

Pohľad rodnovercov na miesto človeka v prírode je jasný: „Príroda predstavuje niečo viac než len zdroje. Naši slovanskí predkovia ju zbožštili, stala sa posvätnou. Pod vplyvom monoteistických náboženstiev sa udomácnil v myšliach ľudí nadradený postoj k prírode, ktorú človek spravuje ako pán. Takéto nadhodnotenie úlohy ľudstva viedlo k nelichotivému stavu ochrany prírody. Treba v prvom rade zmeniť nerovný vzťah človeka k prírode, pretože inak

bude jej ochrana iba akousi charitou,“ zamýšľa sa Tvor z obce Prameň Biele Karpaty. V jeho slovách badať ozveny ekocentrickej environmentálnej etiky hlbokej ekológie. Obdobné poslanstvo si možno prečítať aj vo vyhlásení spoločenstva Rodný kruh: „Príroda, zvieratá, rastliny a iné bytosti sú duchovnou súčasťou krajiny. Matka Zem, voda, vzduch a oheň, a teda od nepamäti ctené živly, nech nie sú len obeťmi trhu. Lebo potom sa môže stať aj celá krajina len obeťou sebeckta a trhu a hrozí to aj ľudským dušiam.“ (<http://ved.sk/VedKruh.htm>).

Zhodli by sa so starými Slovanmi?

Na druhej strane si niektorí rodnoverci uvedomujú, že ich vzťah k prírode sa od uvažovania našich staroslovanských predkov v predkresťanských dobách v mnohom líši. „Jejich svetom byl svět kulturní krajiny — obdělávaných polí, pastvin, vsí a opevněných hradišť. Svět divoké přírody, který zůstával zachován zvláště ve vyšších polohách, které byly pro tehdejší zemědělství nevyužitelné, vnímali jako cizí, chaotický a nebezpečný, ale díky tomu též oplývající tajemnem, magií a posvátnem,“ hovorí Vítoslav zo združenia Rodná Víra a porovnáva: „Současnými vyznavači slovanského náboženství již není příroda chápána jako něco cizího a nebezpečného, naopak v ní hledají duchovní inspiraci, cítí se v ní svobodně a bezpečně, je místem náboženského prožitku“.

Ako túto zmenu vysvetliť? Snáď súvisí s tým, že podoba krajiny sa za uplynulé viac než tisícročie zásadne zmenila. Pre starých Slovanov bol ešte kontakt s prírodnými živlami a rešpekt z ich sily každodennou realitou. Dnešní rodnoverci žijú vo svete civilizačných vymožeností a naopak cítia potrebu aktívne vyhľadávať blízkosť prírody a precítiť jej posvätnú silu. A to nielen na obradoch, ale aj v bežnom živote — mnohí vidia svoju budúcnosť v domčeku na vidieku, baví ich hospodáriť na svojom pozemku, pracovať s prírodnými materiálmi, veľa rodnovercov sa vo voľnom čase venuje turistike a táboreniu. Dragovid z obce Svätoháj Rodnej Viery hovorí: „Práve v divokej prírode, v tichom kochaní sa ňou zažívam svojich bohov, zažívam to spojenie s nimi. Pre mňa sú to personifikované sily prírody. Využiť sa a cítiť trávu pod nohami, okúpať sa v potoku, počuť v noci prenikavé vlčie vytie, zažiť búrku v lese... to sú pre mňa tie pravé prežitky, ktoré mi nič nevie nahradiť.“ Jeden z členov obce Perunov Kruh zas vraví: „Vidím v prírode niečo iné ako bežný človek, sem tam nejakú vílu či lesnú bytosť. V lese mám chrám, nemusím sa tlačiť v kostole.“ To evokuje paralelu k dubovým *svätohájom*, v ktorých si kedysi starí Slovania ctili svojich bohov a ktoré neskôr padali za obeť christianizácií.

Podobné posuny vnímania prírody v priebehu dejín by sme zrejme mohli pozorovať i u iných náboženstiev — napríklad keby sme porovnali dnešných kresťanov s ich predkami z Veľkomoravskej ríše. Rodnoverie však naväzuje na tradíciu, ktorá bola prerušená, takže kontrast minulosti a prítomnosti vystupuje viditeľnejšie. Posvätné vnímanie prírody a úcta k jej sile však zostali a odrážajú sa v environmentálnej etike rodnovercov. Ako vraví Preslav z obce Dažbogovi vnuci: „Rodnoverie u mnohých vyvoláva potrebu pôvodné prírodné prostredie chrániť a prispievať k jeho údržbe. Pretože bohovia k nám najčastejšie hovoria práve prostredníctvom prírody.“

Kontakt na autory: pavelka@sedmagenerace.cz.